

СЕКЦІЯ 1 СОЦІАЛЬНІ СТРУКТУРИ ТА СОЦІАЛЬНІ ВІДНОСИНИ

ОНЛАЙН-АКТИВІЗМ У ПРОЦЕСАХ САМООРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНЦІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ONLINE ACTIVISM IN THE SELF-ORGANIZATION PROCESSES OF UKRAINIANS IN THE CONDITIONS OF MARTIAL STATE

У статті пропонується комплексний теоретичний і соціологічний аналіз феномена онлайн-активізму як ключової форми самоорганізації населення в Україні після повномасштабного вторгнення 2022 року. Актуальність дослідження підтверджується глибокою трансформацією соціальних практик під впливом цифрових технологій та еволюцією соціальних медіа в стратегічний інструмент громадянського опору. Аналіз базується на ключових теоретичних підходах до соціальних рухів, таких як теорія мобілізації ресурсів, теорія політичних можливостей і теорія фреймінгу, адаптованих до контексту цифрового суспільства. Дослідження визначає соціально-політичні та культурні фактори, що сприяли безпрецедентному поширенню онлайн-активізму в Україні, включаючи сприятливі «політичні можливості» у вигляді демократичних інституцій, високий рівень цифрової грамотності й потужну екзистенційну загрозу, що діє як каталізатор мобілізації. У статті систематизовано основні типи онлайн-активізму (громадянсько-гуманітарний, політично-мобілізаційний, інформаційно-контентний, кіберактивізм та артivism) і досліджено їх різноманітні форми, від флешмобів і кампаній зі збору коштів до слактивізму й кліктивізму. У ньому аналізується унікальна роль ключових цифрових платформ, таких як Telegram, TikTok, Twitter і Facebook, в організації громадянського опору, підкреслюючи їхні окремі функціональні можливості в поширенні інформації, координації та міжнародній адвокації. Центральну увагу приділено багатofункціональній природі онлайн-активізму у воєнний час, яка охоплює інформаційно-освітні, організаційно-логістичні, мобілізаційно-психологічні, міжнародні адвокаційні й нормативно-правові функції. У воєнний час соціальні мережі та цифрові платформи стали стратегічним ресурсом, що компенсував або доповнював діяльність державних інституцій. Доведено, що онлайн-активізм у воєнний час виконує низку життєво важливих функцій, що виходять за рамки традиційної інформації. Зроблено висновок, що онлайн-активізм став складною екосистемою самоорганізації суспільства й невід'ємним елементом національної стійкості.

Ключові слова: онлайн-активізм, соціальні мережі, низовий активізм, інформаційна війна, цифрове суспільство, національна стійкість, російсько-українська війна.

The article offers a comprehensive theoretical and sociological analysis of the phenomenon of online activism as a key form of self-organization of the population in Ukraine after the full-scale invasion of 2022. The relevance of the study is confirmed by the profound transformation of social practices under the influence of digital technologies and the evolution of social media into a strategic tool of civil resistance. The analysis is based on key theoretical approaches to social movements, such as resource mobilization theory, political opportunity theory, and framing theory, adapted to the context of a digital society. The study identifies socio-political and cultural factors that contributed to the unprecedented spread of online activism in Ukraine, including favorable "political opportunities" in the form of democratic institutions, a high level of digital literacy, and a powerful existential threat acting as a catalyst for mobilization. The article systematizes the main types of online activism (civic-humanitarian, political-mobilization, information-content, cyber-activism, and artivism) and explores their various forms, from flash mobs and fundraising campaigns to slacktivism and clicktivism. It analyzes the unique role of key digital platforms, such as Telegram, TikTok, Twitter, and Facebook, in organizing civil resistance, emphasizing their distinct functionalities in information dissemination, coordination, and international advocacy. Central attention is paid to the multifunctional nature of online activism in wartime, which encompasses information-educational, organizational-logistical, mobilization-psychological, international advocacy, and regulatory-legal functions. In wartime, social networks and digital platforms became a strategic resource that compensated for or complemented the activities of state institutions. It has been proven that online activism in wartime performs a number of vital functions that go beyond traditional information. It is concluded that online activism has become a complex ecosystem of societal self-organization and an integral element of national resilience.

Key words: online activism, social networks, grassland activism, information warfare, digital society, national resilience, russian-ukrainian war.

УДК 316.774:316.485.6(477)
DOI <https://doi.org/10.32782/hbts.78.2.1>
Стаття поширюється на умовах
ліцензії CC BY 4.0

Гудзенко О.З.

к.соціол.н., доцент, доцент кафедри
політології, соціології
та публічного управління
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0000-0002-8827-2742

Кімлик Р.С.

здобувач вищої освіти кафедри
політології, соціології
та публічного управління
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
ORCID ID: 0009-0005-7787-5766

Постановка проблеми. Сучасна епоха характеризується глибокою трансформацією соціальних практик під впливом цифрових технологій. Інтернет перетворився на універсальний інструмент, що пронизує всі сфери людської життєдіяльності, а соціальні мережі стали не лише провідним каналом комунікації, а й потужним чинником соціально-політичних змін. Вони формують новий тип

комунікативного середовища, визначаючи сучасну соціальну морфологію та створюючи глобальний віртуальний простір, де географічна віддаленість утрачає своє значення як перешкода для взаємодії [17]. Ця технологічна еволюція докорінно змінює фундаментальні категорії простору, часу та знання, що неминує позначається на функціонуванні політичних і соціальних інститутів [19].

Особливої актуальності дослідження ролі соціальних мереж набуває в періоди суспільних криз і політичних турбулентностей. Здатність цифрових платформ до швидкої акумуляції та поширення суспільних настроїв перетворює їх на дієвий інструмент інтернет-мобілізації, що безпосередньо впливає на перебіг політичних процесів. Вони стають не лише засобом комунікації, а й потужним чинником формування громадської думки, соціальної активності й політичних змін [21].

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації в Україну у 2022 році значення соціальних мереж набуло якісно нового рівня. Вони трансформувалися з простору комунікації на стратегічний інструмент громадянського спротиву, оперативного інформування та консолідації суспільства. В умовах гібридної війни, де інформаційний вимір протистояння є не менш важливим за традиційні бойові дії, соціальні мережі стали ареною глобального суперництва та ключовим ресурсом, що поєднує інформаційну, мобілізаційну й захисну функції [16]. Вони перетворилися на каталізатор суспільної самоорганізації, стимулюючи розвиток горизонтальних зв'язків і формування волонтерських ініціатив [15].

Таким чином, феномен онлайн-активізму в українському контексті перестав бути лише формою політичної участі й став невід'ємним елементом національної стійкості й інформаційної безпеки. Складність, багатовимірність і висока динаміка цього явища, а також його визначальний вплив на соціальні процеси в умовах війни зумовлюють нагальну необхідність його комплексного соціологічного аналізу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Онлайн-активізм є складним, багатовимірним явищем, інтенсивність і спрямованість якого визначається не лише технічними можливостями цифрових платформ, а й взаємодією низки соціально-політичних і культурних детермінант. Аналіз цього феномена вимагає врахування ширшого контексту – інституційних умов, культурних практик і медійних компетенцій громадян.

Феномен онлайн-активізму як форма соціальної та політичної участі перебуває у фокусі уваги світової та вітчизняної соціології. Його осмислення відбувається переважно крізь призму класичних і сучасних теорій соціальних рухів, які адаптуються до умов цифрового суспільства.

Фундаментальну основу для аналізу громадянської мобілізації становлять три ключові теоретичні парадигми. Теорія мобілізації ресурсів (Resource Mobilization Theory), розроблена Дж. Маккарті й М. Залдом, акцентує увагу не стільки на причинах соціального невдоволення, скільки на здатності колективних суб'єктів залучати матеріальні, людські, організаційні та символічні ресурси для досягнення своїх цілей [30]. Цей підхід є особливо релевантним для аналізу онлайн-активізму, де цифрові платформи є інструментом для фандрайзингу, координації волонтерів і поши-

рення інформації. Теорія політичних можливостей (Political Opportunity Theory), пов'язана з іменами Д. МакАдама, Ч. Тілли та С. Тарроу, зосереджується на зовнішньому політичному контексті. Вона стверджує, що успіх соціальних рухів залежить від наявних «вікон можливостей» – розколу еліт, послаблення репресивного апарату чи змін у суспільній думці [4]. У цифровому вимірі ця теорія дає змогу аналізувати, як рівень свободи в інтернеті, державна цензура чи наявність альтернативних медіа впливають на здатність онлайн-ініціатив переростати в тривалі рухи [27]. Третій підхід – теорія фреймінгу (Framing Theory) Д. Сноу та Р. Бенфорда – досліджує процеси конструювання значень. Вона пояснює, як соціальні рухи «фреймують» (інтерпретують) проблеми, ідентифікують винуватців і пропонують шляхи вирішення, щоб їхні наративи резонували із цінностями цільової аудиторії [12]. В онлайн-середовищі, де триває боротьба за увагу, ефективний фреймінг через меми, хештеги та вірусний контент стає ключовим для мобілізації.

Значний внесок у розуміння ролі комунікацій у сучасних соціальних рухах зробив М. Кастельс. У працях «Влада комунікацій» і «Мережі обурення та надії» він обґрунтував концепцію мережевого суспільства, де горизонтальні комунікаційні мережі стають домінантною формою соціальної організації. М. Кастельс стверджує, що інтернет створює нові типи активістських практик, які поєднують технологічні, соціальні й політичні аспекти, даючи громадянам змогу самообілізуватися та кидати виклик традиційним інститутам влади [22; 23]. Його аналіз «Арабської весни» й руху «Осциру Wall Street» продемонстрував, як соціальні мережі перетворилися на простір формування колективної ідентичності та координації протестів.

Дослідження онлайн-активізму також спирається на парадигму «нових соціальних рухів», яку розвивали А. Турен, А. Мелуччі, Ю. Габермас. На відміну від «старих» рухів, що базувалися на класовій боротьбі, «нові» зосереджуються на питаннях культури, ідентичності, якості життя й самореалізації [7]. Ці рухи часто очолюють представники середнього класу з високим рівнем освіти, що ефективно використовують інформаційні технології для мобілізації. Ця концепція корелює з теорією Р. Інглегарта про перехід від матеріалістичних до постматеріалістичних цінностей у розвинених суспільствах [28], де питання прав людини, екології та самовираження виходять на перший план.

У вітчизняному науковому дискурсі проблематика онлайн-активізму активно досліджується у зв'язку з ключовими подіями новітньої історії України. Праці С. Яковлева аналізують соціальні мережі як інструмент мобілізації протестних рухів, зокрема під час Революції Гідності [21]. Т. Кремень розглядає політичну мобілізацію в соціально-медійному вимірі, досліджуючи як традиційні, так і нові форми політичної участі, зокрема слактивізм і флешмоби [10; 11]. Л. Філіпенко вивчає роль соціальних мереж у формуванні суспільної думки в умовах

російсько-української війни, наголошуючи на їхній подвійній функції – як каналу для поширення достовірної інформації, так й інструмента дезінформації [18]. Окремі аспекти, як-от роль Telegram-каналів [6], специфіка TikTok-активізму [8; 12] і використання медіа для протидії пропаганді [1], також відображено в працях українських дослідників.

Проте, незважаючи на значну кількість публікацій, не вирішеною частиною загальної проблеми залишається потреба в комплексному соціологічному аналізі феномена онлайн-активізму саме в умовах повномасштабної, високоінтенсивної війни. Більшість досліджень фокусуються або на окремих платформах, або на конкретних формах активізму (наприклад, волонтерстві чи інформаційному спротиві). Відсутня цілісна теоретична модель, яка б систематизувала різноманітні видів, форм і функцій онлайн-активізму в Україні після 24 лютого 2022 року, визначила ключові чинники його безпрецедентного поширення та оцінила його роль як складової громадянського суспільства й елемента національної стійкості. Ця стаття спрямована на заповнення вказаної прогалини.

Метою статті є здійснення комплексного теоретико-соціологічного аналізу феномена онлайн-активізму як ключової форми процесу самоорганізації населення в умовах повномасштабної війни в Україні.

Однією з фундаментальних категорій, що пояснюють варіації онлайн-активності, є «політичні можливості» – сукупність умов, які визначають відкритість політичної системи, рівень легітимності інститутів, масштаби корупційних практик і наявність каналів для колективної участі [27]. У демократичних режимах із високим ступенем плюралізму та гарантіями громадянських свобод інтернет часто є каталізатором швидкої мобілізації. Натомість у напівавторитарних або авторитарних контекстах онлайн-активізм може набувати компенсаторного характеру, замінюючи чи доповнюючи обмежені офлайн-форми участі, проте водночас стикаючись із ризиками цензури та репресій [4]. Таким чином, політичні можливості визначають не лише появу цифрових ініціатив, а й їхню здатність трансформуватися у тривалі, впливові рухи.

Не менш важливими є культурні й комунікативні практики. Рівень цифрової грамотності населення, традиції публічного дискурсу, ступінь довіри до державних інституцій і медіа, а також наявність консолідуючих колективних наративів формують сприятливе середовище для поширення мобілізаційних меседжів. У культурно однорідних або інформаційно згуртованих спільнотах наративи, що апелюють до спільних цінностей, легше продукують емоційну солідарність і швидше набувають вірусного поширення.

Ключовим каталізатором, який вивів онлайн-активізм в Україні на безпрецедентний рівень, стала повномасштабна російсько-українська війна. В умовах, коли соціальні платформи перетворилися на поле інформаційної боротьби, громадян-

ське суспільство взяло на себе значну частину функцій з протидії дезінформації, психологічному тиску й поширенню ворожих наративів. Українські актори – від державних інституцій до журналістів, блогерів і волонтерських груп – організувалися для спростування фейків, поширення верифікованих даних і формування патріотичного наративу [16].

Нарешті, вагому роль відіграють платформні відмінності. Архітектура взаємодії, аудиторні профілі й алгоритмічні механізми Facebook, Twitter, Instagram чи TikTok визначають їхню придатність для різних видів мобілізації. Так, TikTok завдяки алгоритму «For You» сприяє швидкому поширенню візуального контенту й створенню «афективних публік», тоді як Twitter традиційно використовується для оперативного інформування та координації дій [25].

В умовах воєнного протистояння онлайн-активізм в Україні набув багатовимірного характеру, поєднуючи політичні, гуманітарні й культурні практики. На основі аналізу сучасних класифікацій та емпіричних досліджень українського контексту можна виділити п'ять основних видів онлайн-активізму:

У період повномасштабної війни онлайн-активізм в Україні набув багатовимірного характеру, поєднуючи громадянські, політичні, інформаційні, технологічні й культурні аспекти соціальної взаємодії. Його різновиди формують цілісну систему цифрової участі, спрямовану на підтримку суспільної стійкості, міжнародної солідарності й моральної мобілізації населення.

Одним із ключових напрямів є громадянсько-гуманітарний активізм, який орієнтований на допомогу постраждалим від війни, координацію гуманітарних ланцюгів і збір ресурсів – матеріальної допомоги, коштів, медикаментів. Цей тип активізму охоплює діяльність волонтерських ініціатив, краудфандингових платформ і цифрових сервісів, зокрема тематичних чат-ботів і Telegram-каналів, які забезпечують оперативне реагування на потреби цивільного населення й військових [2; 6]. Подібні практики стали інфраструктурною основою суспільної взаємодопомоги, що компенсує обмеженість державних ресурсів і створює горизонтальні мережі солідарності.

Водночас онлайн-простір є важливим полем політико-мобілізаційного активізму, спрямованого на формування громадянської позиції, організацію протестних кампаній, консолідацію громадської думки й привернення уваги міжнародної спільноти до українського спротиву. Соціальні мережі забезпечують можливість масового поширення закликів, петицій, флешмобів та онлайн-звернень до політиків інших держав, сприяючи посиленню санкційного й політичного тиску на агресора. Таким чином, цифрова мобілізація перетворюється на інструмент геополітичного впливу, який доповнює традиційні форми дипломатії.

Особливе значення в умовах інформаційної війни набув інформаційно-контентний активізм, що охоплює створення й поширення суспільно значущих матеріалів – журналістських розслідувань,

аналітичних оглядів, фактчекінгу, документування злочинів і свідчень війни. Такі ініціативи відіграють подвійну роль: з одного боку, протидіють дезінформації, а з іншого – формують колективну пам'ять і нарративи національної стійкості [4]. Контент, створений громадянами, стає не лише джерелом інформації, а й актом символічного спротиву, що підкріплює легітимність українського голосу у світовому медіапросторі.

Паралельно розвивається кіберактивізм, або хактивізм, який поєднує технологічні навички з громадянською мотивацією. Ідеться про цифрові дії політичного й оборонного спрямування: OSINT-операції, «патріотичний» хакінг, DDoS-атаки на російські інформаційні ресурси та кампанії з блокування пропагандистських сторінок. Українські IT-фахівці й волонтери активно долучалися до таких ініціатив, демонструючи високий рівень цифрової самоорганізації, адаптивності й технічної солідарності [3]. Цей вимір активізму засвідчив, що кіберпростір став новим фронтом громадянського спротиву.

Не менш вагомим компонентом сучасного онлайн-активізму є культурно-мистецький (арт-) активізм, який використовує цифрові платформи для конструювання наративів національної ідентичності, збереження культурної пам'яті й підтримки морального духу суспільства. Через цифрові перформанси, меметичні кампанії, музичні й візуальні проєкти митці формують естетику спротиву, поєднуючи творчість із соціальною відповідальністю. Такі практики зміцнюють відчуття колективної належності та сприяють трансформації культури участі в напрямі громадянської солідарності.

Отже, багатшаровий характер українського онлайн-активізму демонструє, що цифрові форми громадської взаємодії в умовах війни виходять далеко за межі інформаційного простору. Вони інтегрують гуманітарну допомогу, політичну комунікацію, інформаційний захист, технологічну оборону та культурне самоствердження, утворюючи складну систему мережевої стійкості й громадянського самовираження.

Однією з найбільш поширених практик є короткострокові масові акції у вигляді флешмобів, що об'єднують учасників через символічні дії, спрямовані на демонстрацію солідарності, підтримку військових або привернення міжнародної уваги. Такі ініціативи мають чітко виражений політичний характер і розглядаються як форма «естетики спротиву» [20], у якій візуальні символи та спільна емоційність стають інструментом громадянської мобілізації.

Паралельно із символічними проявами розвинулася практична складова онлайн-активізму – фандрайзинг. Через цифрові платформи, такі як United24, фонди «Повернись живим», «Army SOS», громадяни отримали можливість оперативно збирати безпрецедентні обсяги коштів для гуманітарних і військових потреб [2; 14]. Цей механізм значно підвищив ефективність горизонтальних форм допомоги, однак науковці застерігають, що гіпертрофована роль фандрайзингу може створювати

ілюзію повноцінної участі, знижуючи мотивацію до більш комплексних форм активності й частково підмінюючи собою функції державних інститутів [10].

Важливу роль у цифровій мобілізації відіграють і політичні форми онлайн-протесту, які дістали назву «Twitter-революцій». Використання соціальних мереж для поширення політичних звернень, координації дій активістів і залучення міжнародної підтримки перетворило їх на своєрідний катализатор суспільних настроїв. Такі онлайн-протести характеризуються високою швидкістю розповсюдження інформації, анонімністю й низькими ресурсними витратами для організаторів [9], що робить їх ефективним інструментом як внутрішньої, так і зовнішньої комунікації.

Поряд із цим поширилися й так звані «м'які» форми цифрової участі – слактивізм і кліктивізм. Вони передбачають символічні, малозатратні дії – підписання онлайн-петицій, використання тематичних рамок у профілях, вступ до спільнот чи поширення хештегів. Такі практики створюють ілюзію залученості, адже є масовими та вірусними, але рідко переростають у реальні зміни [9]. Кліктивізм, близький за змістом до слактивізму, орієнтується на використання цифрової аналітики й онлайн-метрик для підвищення видимості кампаній: це участь в онлайн-голосуваннях, кліки на петиції або поширення матеріалів із метою максимізації охоплення [11]. Попри свою ефективність у формуванні інформаційного резонансу, ці форми активізму часто позбавлені глибини залучення та стійкої мотивації учасників [21].

Не менш важливими для цифрового спротиву стали хештег-кампанії та тематичні Telegram-канали, які забезпечують інформаційну узгодженість і швидку координацію дій. Хештеги на кшталт #StandWithUkraine чи #StopRussianAggression стали потужними символами солідарності, спрямованими на консолідацію українців і привернення уваги міжнародної спільноти. Telegram-канали, своєю чергою, виконують функцію комунікаційних і логістичних центрів, через які координується волонтерська допомога, здійснюється збір пожертв, поширюються перевірені новини, проводиться фактчекінг і документування воєнних злочинів [6].

Таким чином, цифровий простір в умовах війни став ареною багаторівневої громадянської мобілізації, у межах якої поєднуються елементи емоційної підтримки, матеріальної допомоги, інформаційної боротьби та символічного опору. Онлайн-активізм перетворився на універсальну форму участі, що поєднує щоденну взаємодію громадян із національними й глобальними процесами.

Механізми поширення інформації в соціальних мережах відрізняються складною, багаторівневою структурою, де взаємодіють алгоритмічні системи, користувацька активність і штучно створені інформаційні потоки. Алгоритми посилюють видимість популярних тем, хештеги сприяють об'єднанню громад, а вірусний контент забезпечує швидку емоційну реакцію. Водночас таргетована реклама та діяльність ботів і тролів формують селективні інформаційні

поля, що можуть як мобілізувати, так і дезорієнтувати суспільство. Боти, як зазначає Ф. Говард, є автоматизованими програмними алгоритмами, що імітують активність користувачів і створюють враження масової підтримки певних ідей [26]. У контексті війни вони використовуються для розповсюдження пропаганди, дискредитації української влади та створення ілюзії «спонтанної реакції суспільства» [18].

В умовах повномасштабної війни різні цифрові платформи зайняли свої унікальні ніші в екосистемі українського онлайн-активізму. Telegram перетворився з простого месенджера на стратегічний ресурс та оперативний інформаційний хаб. У перші тижні вторгнення, на тлі масованих кібератак на державні сайти, саме Telegram-канали (напр., «UkraineNOW», «Повітряні Сили ЗС України») стали головним джерелом достовірної інформації для мільйонів громадян. Вони забезпечували інформування про повітряні тривоги, зміни на фронті й спростування фейків, виконуючи одночасно інформаційні, мобілізаційні та безпекові функції. TikTok став новим сегментом інформаційного фронту, перетворившись на простір контрпропаганди й консолідації української ідентичності. Специфіка його алгоритмів, що сприяє вірусному поширенню коротких візуальних роликів, дала змогу ефективно транслювати світовій аудиторії правдиву інформацію про воєнні події [31]. Платформа стала інструментом візуалізації воєнної реальності, де особисті розповіді військових і цивільних поєднувалися з масовим громадським свідченням [24]. Як зазначає К. Кислюк, TikTok перетворився на простір репрезентації національних смислів, транслюючи українську ідентичність на мовно-культурному, громадянсько-політичному й етнічному рівнях [8]. Twitter і Facebook залишилися ключовими інструментами для міжнародної адвокації та координації. Завдяки цим платформам здійснювалася комунікація з іноземними політиками та медіа, поширювалися докази воєнних злочинів та організовувалися глобальні кампанії на підтримку України.

У час воєнного протистояння онлайн-активізм виконує винятково важливу роль, поєднуючи інформаційні, організаційні, психологічні й міжнародно-правові функції. Передусім забезпечує оперативне інформування суспільства про події на фронті, гуманітарну ситуацію та потреби населення. Через соціальні мережі, медіаплатформи й архіви свідчень (напр., проєкт «Mediatization of collective testimonies») поширюються правдиві повідомлення, викриваються фейки та формується колективна пам'ять, що протистоїть інформаційним маніпуляціям [27].

Активізм дає змогу координувати волонтерські ресурси й організовувати збір коштів і забезпечувати логістику. Цифрові платформи стали критичними вузлами, через які здійснюється координація допомоги, особливо у випадках, коли традиційні офлайн-канали порушені. Однією з важливих функцій онлайн-активізму стають процеси внутрішнього згуртування суспільства, підвищення його стійкості

й морального духу. Завдяки наративам солідарності, символам героїзму, мемам і культурним практикам онлайн-середовища активізм допомагає людям відчувати спільність, знаходити підтримку та зменшувати відчуття ізоляції. Важливо також зазначити, що онлайн-активізм забезпечує юридичний захист інтересів постраждалих через документування порушень прав людини, підтримку подання звернень до міжнародних судів і розвиток стандартів етики для онлайн-активістів. Емпіричні дані підтверджують, що активізм реалізується не лише через заклики до дії, а й через формування образів, комунікацію емоцій та утвердження суспільної норми участі [32; 29].

Висновки. Теоретико-соціологічне дослідження дає змогу зробити висновок, що онлайн-активізм в умовах повномасштабної російсько-української війни трансформувався в складний, багатовимірний і системний феномен, який став ключовим елементом громадянської мобілізації та національної стійкості. Він вийшов за межі простої політичної участі, перетворившись на комплексну екосистему самоорганізації суспільства, що інтегрує політичні, гуманітарні, інформаційні й культурні практики.

Установлено, що поширення онлайн-активізму в Україні зумовлене синергією кількох чинників: наявністю сприятливих «політичних можливостей» у вигляді демократичних інститутів, високим рівнем цифрової грамотності населення, консолідованими культурними наративами й, головне, екзистенційною загрозою, що стала потужним мобілізаційним каталізатором.

Перспективи подальших досліджень полягають у необхідності переходу від теоретичних узагальнень до емпіричних досліджень довгострокових наслідків онлайн-активізму. Актуальними напрямами є аналіз його впливу на рівень довіри до соціальних і державних інститутів, вивчення процесів інституціоналізації волонтерських рухів, що виникли в цифровому просторі, а також дослідження ризиків емоційного вигорання й інформаційного перевантаження активних учасників онлайн-спротиву. Глибокого вивчення потребує також проблема стійкості цифрових спільнот ф їхня здатність зберігати мобілізаційний потенціал у тривалій перспективі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Богуш Л.А. Вплив медіа на формування громадської думки у світі. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Філологія. Журналістика»* 2021. Т. 32(71). № 1. Ч. 3. С. 299–305. DOI: <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.1-3/49>.
2. Волонтерський фонд «Повернись живим». URL: <https://savelife.in.ua>.
3. Ворожейкін Є.П. Соціальні мережі та месенджери як засоби громадянської самоорганізації в період російсько-української війни. *The Russian-Ukrainian war (2014–2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects* : Scientific monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2022. С. 1341–1344. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-223-4-169>.

4. Гаращук Д. Політичні перспективи слактивізму: дихотомія, розмаїття та можливі наслідки. *Вісник Львівського університету. Серія «Філосо.-політолог. студії»*. 2023. № 51. С. 121–129. URL: http://fps-visnyk.lnu.lviv.ua/archive/51_2023/51_2023.pdf.
5. Гудошник О. Медіатизація колективних свідчень під час війни. *Соціальні комунікації в умовах глобалізаційних процесів: стан, тенденції, перспективи* : збірник тез III Міжнар. наук. конф. (м. Тернопіль, 14 травня 2025 р.). Тернопіль, 2025. С. 31–33.
6. Досенко А.К. Telegram-канали як платформи для поширення контенту в Україні за часів війни. *Обрії друкарства*. 2023. № 2(14). С. 54–56. DOI: [https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2\(14\).295207](https://doi.org/10.20535/2522-1078.2023.2(14).295207).
7. Камінська Л.Ф. Теоретичні підходи до дослідження суспільних рухів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Соціологія»*. 2010. № 1–2. С. 91–93. URL: https://sociology.knu.ua/sites/default/files/library/elopen/visn2010_1-2_91.pdf.
8. Кислюк К.В. Особливості репрезентації української ідентичності в соціальному медіа «ТікТок». *Культура України*. 2021. № 73. С. 41–47. DOI: <https://doi.org/10.31516/2410-5325.073.05>.
9. Кокарча Ю.А. Деструктивний вплив нових форм активності в соціальних мережах на політичну культуру. *Актуальні проблеми політики*. 2022. № 69. С. 74–79. DOI: <https://doi.org/10.32837/app.v0i69.1305>.
10. Кремень Т.В. Політична мобілізація в соціально-медійному вимірі: монографія. Київ : Грамота, 2013. 256 с.
11. Кремень Т. Політична мобілізація за допомогою використання інструменту соціальних медіа. *Освіта регіону*. 2013. № 4. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1202>
12. Навумай В., Матвєєва О. Академічний активізм та спільне врядування в реаліях воєнного часу в Україні: кейс у межах проєкту E-comUnity. *Аспекти публічного управління*. 2025. № 13(2). С. 20–26. URL: <https://aspects.org.ua/index.php/journal/article/view/1119>.
13. Парфенюк І. TikTok-активізм в Україні як форма громадянської підтримки та спротиву під час повномасштабної війни. *Український інформаційний простір*. 2025. № 15. С. 154–173. DOI: [https://doi.org/10.31866/2616-7948.1\(15\).2025.335354](https://doi.org/10.31866/2616-7948.1(15).2025.335354).
14. Проворний Є. Для чого створили платформу UNITED24? *АрміяInform*. 2022. 14 черв. URL: <https://armyinform.com.ua/2022/06/14/dlya-chogo-stvoryly-platformu-united24>.
15. Руденко А. Соціальні мережі як ефективний засіб громадської самоорганізації в сучасній Україні : аналітична записка. Київ, 2018. 17 с. URL: <https://niss.gov.ua/sites/default/files/2018-05/Rudenko-52ea7.pdf>.
16. Соціальні мережі як рушій громадської підтримки під час війни: аналіз впливу. *Твій крок*. URL: <https://tviy krok.com.ua/info/articles/socialni-merezhi-yak-rushij-gromadskoyi-pidtrimki-pid-chas-vijni-analiz-vplivu>.
17. Тарасюк Л.М., Стасюк Л.Л., Олейчук Б.В. Можливості використання соціальних мереж для взаємодії органів місцевого самоврядування з громадськістю. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія «Публічне управління та адміністрування»*. 2024. Т. 35(74). № 1. С. 179–183. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2024.1/31>.
18. Філіпенко Л.В. Роль соціальних мереж у формуванні суспільної думки під час російсько-української війни. *СОЦІОПОЛІС: Журнал соціальних та політичних наук*. 2024. № 1. С. 10–19.
19. Чирак І. М. Економіка соціальних медіа : навчальний посібник. Тернопіль : ЗУНУ, 2023. 300 с.
20. Шерман О. Флешмоб як соціальне явище. *Особистість в екстремальних умовах* : збірник ст. VI Всеукр. наук.-практ. конф. Львів : ЛДУБЖД, 2013. Ч. I. С. 83–85.
21. Яковлев С.Ю. Соціальні мережі як інструмент мобілізації протестних рухів в Україні. *Регіональні студії*. 2022. № 30. С. 122–126. DOI: <https://doi.org/10.32782/2663-6170/2022.30.21>.
22. Castells M. *Communication Power*. Oxford ; New York : Oxford University Press, 2009. 571 p.
23. Castells M. *Networks of Outrage and Hope: Social Movements in the Internet Age*. Cambridge : Polity, 2012. 298 p.
24. Desoutter M. War, social media and gender: an analysis of the use of TikTok by Ukrainian soldiers. *Critical Military Studies*. 2025. DOI: <https://doi.org/10.1080/23337486.2025.2472100>.
25. Greijdanus H., de Matos Fernandes C.A., Turner-Zwinkels F. et al. The psychology of online activism and social movements: Relations between online and offline collective action. *Current Opinion in Psychology*. 2020. № 35. P. 49–54. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.copsyc.2020.03.003>.
26. Howard P. Computational Propaganda: Political Parties, Politicians, and Political Manipulation on Social Media. *Oxford Studies in Digital Politics*. New York : Oxford Academic, 2018. DOI: <https://doi.org/10.1093/oso/9780190931407.001.0001>.
27. Howard P.N., Parks M.R. Social Media and Political Change: Capacity, Constraint, and Consequences. *Journal of Communication*. 2012. Vol. 62, № 2. P. 359–362. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1460-2466.2012.01626.x>.
28. Inglehart R.F., Baker W. Modernization, Cultural Change and the Persistence of Traditional Values. *American Sociological Review*. 2000. Vol. 65, № 1. P. 19–51.
29. Kot S., Mozolevska A., Polishchuk O., Stodolinska Y. The Discursive Power of Digital Popular Art During the Russo-Ukrainian War. *Shaping Visual Narratives*. 2024. № 13(1). P. 38. DOI: <https://doi.org/10.3390/arts13010038>.
30. McCarthy J., Zald M. Resource mobilization and social movements: A partial theory. *American Journal of Sociology*. 1977. DOI: <https://doi.org/10.1086/226464>.
31. Sidorenko-Bautista P., Alonso-López N., Paíno-Ambrosio A. TikTok as a new paradigm for information in the Ukrainian war. *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*. 2023. № 29(3). P. 737–748. DOI: <https://doi.org/10.5209/esmp.84815>.
32. Ye J., Jindal N., Pierri F., Luceri L. Online Networks of Support in Distressed Environments: Solidarity and Mobilization during the Russian Invasion of Ukraine. 2023. URL: <https://arxiv.org/abs/2304.04327>.

Стаття надійшла у редакцію: 27.10.2025

Стаття прийнята: 07.11.2025

Опубліковано: 08.12.2025